EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2024 07 30
COM(2024) 326 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1260/2013 dėl Europos demografinės statistikos įgyvendinimo

1. ĮVADAS

Reglamentu (ES) Nr. 1260/2013 ([1]) (toliau – Reglamentas) nustatoma bendra teisinė Europos gyventojų ir natūralios gyventojų kaitos įvykių statistikos plėtros, rengimo ir sklaidos sistema.

Anksčiau valstybės narės kelerius metus tokią statistiką teikdavo savanoriškai. Vis dėlto tokie duomenys buvo grindžiami skirtingomis demografinėmis apibrėžtimis, sąvokomis ir metodais, todėl gaunamos statistikos palyginamumas, nuoseklumas ir savalaikiškumas buvo gerokai mažesni. Nustatant bendrą sistemą buvo siekiama patenkinti aukštos kokybės demografinės statistikos poreikį nacionaliniu ir regioniniu lygmenimis, nes tokia statistika yra labai svarbi įvairioms institucijoms ir formuojant įvairią politiką. Pavyzdžiui, tokie statistiniai duomenys reikalingi rengiant gyventojų skaičiaus prognozes, kuriomis grindžiamos ES ilgalaikės ekonomikos ir biudžeto prognozės, ir naudojami kaip vienas iš daugelio politikos rodiklių vienam gyventojui vardiklių.

Tai antroji ataskaita, kurią reikalaujama pateikti pagal Reglamento 11 straipsnį ir kuri apima 2019–2023 m. laikotarpį ([2]). Ją sudaro šios dalys:

- 2 skyrius, kuriame apžvelgiama statistika, kuriai taikomas Reglamentas;
- 3 skyrius, kuriame apibūdinama, kaip reguliariai stebimi Europos statistikai nustatyti kokybės kriterijai;
- 4 skyrius, kuriame apibendrinami naujausi vertinimo rezultatai;
- 5 skyrius, kuriame apžvelgiama šiuo metu įgyvendinama teisėkūros iniciatyva, kuria siekiama modernizuoti Europos gyventojų ir būstų statistiką, įskaitant pagal Reglamentą rengiamą statistiką.

2. STATISTIKA, KURIAI TAIKOMAS REGLAMENTAS

Pagal Reglamentą valstybės narės Komisijai (Eurostatui) perduoda statistinius duomenis apie:

- nuolatinius gyventojus ([3]) pagal amžių, lytį ir gyvenamosios vietos regioną;
- gyvus gimusius kūdikius pagal lytį, gimimo mėnesį, gimimo eiliškumą, motinos amžių, motinos gimimo metus, motinos gimimo šalį, motinos pilietybės šalį ir motinos gyvenamosios vietos regioną;
- mirusiuosius pagal amžių, lytį, gimimo metus, gyvenamosios vietos regioną, gimimo šalį, pilietybės šalį ir mirties mėnesį ir
- bendrą nuolatinių gyventojų skaičių balsavimo Taryboje kvalifikuota balsų dauguma tikslais.

([1]) 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1260/2013 dėl Europos demografinės statistikos (Tekstas svarbus EEE) (OL L 330, 2013 12 10, p. 39).

([2]) Pirmoji ataskaita paskelbta kaip Komisijos dokumentas COM(2018) 843.

([3]) Reglamento 2 straipsnio d punkte nuolatinė gyvenamoji vieta apibrėžiama kaip vieta, kurioje asmuo nenutrūkstamą mažiausiai 12 mėnesių laikotarpį paprastai praleidžia poilsiui skirtą paros dalį. Kai nuolatinės gyvenamosios vietos aplinkybių nustatyti neįmanoma, nuolatinė gyvenamoji vieta gali reikšti teisinę arba registruotą gyvenamąją vietą, išskyrus atvejus, kai to reikia balsavimo Taryboje kvalifikuota balsų dauguma tikslais.

Išskyrus paskutinį punktą, taikant nuolatinės gyvenamosios vietos apibrėžtį suteikiama šiek tiek lankstumo – kai neįmanoma nustatyti nuolatinės gyvenamosios vietos kriterijų, valstybės narės statistinius duomenis gali teikti pagal teisinės arba registruotos gyvenamosios vietos kategoriją.

Remdamasi Reglamento 3 straipsnio 4 dalimi, Komisija priėmė Įgyvendinimo reglamentą (ES) Nr. 205/2014 ([4]). Juo nustatytos vienodos duomenų skirstymo, perdavimo terminų ir tikslinimo sąlygos. Todėl valstybės narės taip pat perduoda Komisijai (Eurostatui):

- išankstinius metinius statistinius duomenis apie šalies bendrą gyventojų skaičių, bendrą gyvų gimusių kūdikių skaičių ir bendrą mirusių asmenų skaičių (per šešis mėnesius nuo kiekvienų ataskaitinių metų pabaigos) ir
- išankstinius mėnesinius bent pirmųjų šešių ataskaitinių metų mėnesių statistinius duomenis apie bendrą gyvų gimusių kūdikių skaičių ir bendrą mirusių asmenų skaičių (iki tų metų lapkričio 30 d.).

Be šios privalomos statistikos, valstybės narės šiuo metu savanoriškai perduoda įvairius statistinius duomenis, pvz., apie mirusiuosius pagal mirties savaitę, mirusiuosius pagal amžių, lytį ir išsilavinimą, sudarytas ir nutrauktas santuokas pagal įvairias charakteristikas. Kai kurie iš šių savanoriškai teikiamų statistinių duomenų reikalingi demografiniams rodikliams, pvz., tikėtinai gyvenimo trukmei pagal išsilavinimą, apskaičiuoti.

3. REGULIARI STATISTIKOS KOKYBĖS STEBĖSENA

Šiame skyriuje apibūdinama Reglamento įgyvendinimo stebėsena, grindžiama standartiniais kokybės kriterijais, nustatytais Reglamento (EB) Nr. 223/2009 dėl Europos statistikos ([5]) 12 straipsnyje ir Europos statistikos praktikos kodekse ([6]). Valstybės narės turi užtikrinti statistinių duomenų kokybę ir Komisijai (Eurostatui) teikti kokybiškus metaduomenis ir ataskaitas. Eurostatas peržiūri šiuos kokybės vertinimus ir savo interneto svetainėje skelbia statistiką bei analitinius straipsnius. Eurostatas ir valstybės narės bendradarbiauja, imdamiesi veiksmų dėl neišspręstų klausimų. Konkretūs klausimai aptariami per kasmet rengiamus Demografinės statistikos ekspertų grupės posėdžius, kuriuose dalyvauja visų ES ir ELPA šalių nacionalinių statistikos institucijų atstovai.

([4]) 2014 m. kovo 4 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 205/2014, kuriuo nustatomos vienodos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 1260/2013 dėl Europos demografinės statistikos duomenų skirstymo, terminų ir duomenų tikslinimo nuostatų įgyvendinimo sąlygos, (Tekstas svarbus EEE) (OL L 65, 2014 3 5, p. 10).

([5]) 2009 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 223/2009 dėl Europos statistikos, panaikinantis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB, Euratomas) Nr. 1101/2008 dėl konfidencialių statistinių duomenų perdavimo Europos Bendrijų statistikos tarnybai, Tarybos reglamentą (EB) Nr. 322/97 dėl Bendrijos statistikos ir Tarybos sprendimą 89/382/EEB, Euratomas, įsteigiantį Europos Bendrijų statistikos programų komitetą, (OL L 87, 2009 3 31, p. 164).

([6]) http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/KS-32-11-955.

3.1. Aktualumas

Komisija demografijos sričiai skiria daug dėmesio ([7]). Demografinė statistika naudojama rengiant reguliarias ataskaitas, politikos pasiūlymus, pagal ES teisės aktus reikalaujamas įgyvendinimo ataskaitas ir politikos analizę. Pavyzdžiui, pagal Reglamentą parengta statistika naudojama Komisijos ataskaitose dėl ekonominės, socialinės ir teritorinės sanglaudos ([8]) ir dėl demografinių pokyčių poveikio kintančios aplinkos sąlygomis ([9]). 2021 m. Eurostatas paskelbė kasmet atnaujinamą interaktyvų leidinį „Europos demografija“, kuriame apžvelgiama ES gyventojų skaičiaus raida, pokyčiai ir senėjimas ([10]). Vienas iš tiesioginių pagal Reglamentą rengiamos statistikos naudojimo būdų yra Eurostato kas trejus metus rengiamos demografinės prognozės ([11]). Iš jų matyti, kaip galėtų keistis gyventojų skaičius ir struktūra, jeigu pasitvirtintų tam tikros prielaidos dėl gimstamumo, mirtingumo ir migracijos. Šiomis prognozėmis taip pat naudojamasi ataskaitoje dėl senėjimo ([12]), siekiant įvertinti ilgalaikį senėjančios visuomenės poveikį ekonomikai ir biudžetui. Be šių ilgalaikių gyventojų skaičiaus prognozių, 2022 m. rugsėjo mėn. Eurostatas pirmą kartą paskelbė trumpalaikes atnaujintas prognozes, kuriomis papildomi turimi duomenys. Be to, bendras nuolatinių gyventojų skaičius kiekvienoje valstybėje narėje naudojamas kaip svorinis koeficientas Taryboje balsuojant kvalifikuota balsų dauguma.

Iš visos Eurostato skelbiamos statistikos dažniausiai ieškoma su gyventojais susijusių statistinių duomenų. Nuo 2015 m. ([13]) metinis gyventojų skaičius ([14]) ir gyventojų skaičiaus pokyčiai ([15]) nacionaliniu lygmeniu nuolat patenka tarp populiariausių socialinės statistikos lentelių ir tarp penkių daugiausia peržiūrimų Eurostato lentelių. Nuo 2016 m. vidurio vienas iš penkių populiariausių teminių skyrių pagal naudotojų

([7]) https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/new-push-european-democracy/impact-demographic-change-europe_lt.

([8]) http://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/cohesion-report/ (tik anglų kalba).

([9]) https://commission.europa.eu/system/files/2023-01/Demography_report_2022_0.pdf (tik anglų kalba).

([10]) Naujausias leidimas skelbiamas adresu https://ec.europa.eu/eurostat/web/interactive-publications/demography-2023 (tik anglų kalba).

([11]) 2023 m. kovo 30 d. Eurostatas paskelbė naujausias EUROPOP2023 demografines prognozes, kurios pateikiamos adresu https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_projections_in_the_EU (tik anglų kalba).

([12]) https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2024-ageing-report-underlying-assumptions-and-projection-methodologies_en (tik anglų kalba).

([13]) Kalbama apie visą pagal Reglamentą skelbiamą statistiką, nes pagal 3 straipsnį surinkti duomenys pirmą kartą buvo išplatinti 2015 m. pirmąjį ketvirtį.

([14]) „Gyventojų skaičius sausio 1 d.“, internetinis duomenų rinkinio kodas tps00001 (tik anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis).

([15]) „Gyventojų skaičiaus pokyčiai. Demografinis balansas ir apytikslės normos nacionaliniu lygmeniu“, internetinis duomenų rinkinio kodas demo_gind (tik anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis).

apsilankymų skaičių nuolat yra Eurostato interneto svetainės skiltis „Demografija, gyventojų skaičius ir balansas“ ([16]).

3.2. Tikslumas

Palyginti su ankstesne 2018 m. ataskaita, statistikos tikslumas iš esmės nepadidėjo. Eurostatas žino, kad ir toliau kyla tų pačių konkrečių su statistinių duomenų tikslumu susijusių problemų, kurias lemia nepakankama aprėptis (kai asmenys neužregistruoja savo gyvenamosios vietos) ir per didelė aprėptis (pvz., kai asmenys neišsiregistruoja, nes dažnai nėra nei įpareigojimo, nei paskatos tai daryti) ([17]). Be to, valstybių narių pateiktų metaduomenų apie nuolatinių gyventojų apskaičiavimo tikslumą balsavimo kvalifikuota balsų dauguma tikslais vis dar nepakanka išsamiam vertinimui atlikti.

Atsižvelgdamas į tai, Eurostatas ir toliau skatina naudoti vadinamuosius veidrodinius srautus, kurių duomenis teikia valstybės narės partnerės, kad būtų sumažintos aprėpties paklaidos, atsiradusios dėl neužsiregistravimo ir neišsiregistravimo. Suvestiniais veidrodinio srauto duomenimis keičiasi nacionalinės statistikos institucijos, kurios mano, kad taip naudingai papildomas nacionalinės statistikos procesas. Tai padeda joms gerinti ir įvertinti savo duomenų kokybę.

3.3. Savalaikiškumas ir punktualumas

Pagrindinis terminas, per kurį Komisijai (Eurostatui) turi būti pateikta didžioji dalis demografinės statistikos, yra 12 mėnesių nuo ataskaitinių metų pabaigos; trys nedideli duomenų rinkiniai turi būti perduoti per atitinkamai 6, 8 ir 11 mėnesių nuo ataskaitinių metų pabaigos. Nuo tada, kai pagal Reglamentą pradėta rinkti duomenis, nekilo jokių didelių problemų, susijusių su valstybių narių vėlavimu perduoti duomenis. Taigi, palyginti su 2018 m. ataskaita, neįvyko jokių pokyčių ([18]).

3.4. Prieinamumas ir aiškumas

Valstybių narių duomenys ir ES suvestiniai rodikliai yra laisvai prieinami Eurostato interneto svetainėje ([19]). Naudotojai gali susipažinti su Europos demografine statistika ([20]) skiltyse „Atrinkti duomenų rinkiniai“ ir „Išsamūs duomenų rinkiniai“, taip pat reguliariai atnaujinamuose straipsniuose įvairiomis su gyventojais susijusiomis temomis ([21]). Per metus paskelbiami duomenys papildomi plačiai išplatinamais naujienų

([16]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance (tik anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis).

([17]) Naujausioje kokybės ataskaitoje dar kartą atkreipiamas dėmesys į nuolatinius sunkumus, kurių kyla dėl neišsamių duomenų apie registraciją ir (arba) išregistravimą ir neteisėtai šalyje esančių asmenų įtraukimo, neįvertinant kiekybinio poveikio aprėpties tikslumui.

([18]) Pavyzdžiui, remiantis naujausia kokybės ataskaita, beveik visos valstybės narės laiku perdavė visus savo duomenų rinkinius (76 iš 81 rinkinio perduoti laiku, du rinkiniai – pavėlavus dvi savaites ir trys rinkiniai – pavėlavus keturias savaites).

([19]) Eurostato pradžios tinklalapis (http://ec.europa.eu/eurostat) ir duomenų bazė (http://ec.europa.eu/eurostat/data/database) (tik anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis).

([20]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance/database (tik anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis).

([21]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography-population-stock-balance/publications (tik anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis).

pranešimais ir aiškinamosios statistikos „Statistics Explained“ straipsniais, kuriuose pateikiama daugiau informacijos apie demografinę statistiką, jos tendencijas ir aiškinimą ([22]). Vis dėlto, trūkstant pakankamai aiškios ir palyginamos nacionalinės informacijos apie metaduomenis, įskaitant kiekybinius kokybės rodiklius, net patyrusiems naudotojams sunku įvertinti ir palyginti valstybių narių duomenų kokybę.

3.5. Palyginamumas ir suderinamumas

Didžiausia palyginamumo ir suderinamumo srities problema tebėra lankstus ir nesuderintas nuolatinės gyvenamosios vietos sąvokos taikymas. Pavyzdžiui, kai kurios valstybės narės į gyventojų skaičių ir natūralios gyventojų kaitos įvykius neįtraukia tam tikrų gyventojų grupių (pvz., prieglobsčio prašytojų, neteisėtų migrantų ar klajoklių) arba jiems netaiko 12 mėnesių kriterijaus. Dažnai taip yra dėl to, kad statistiniai duomenys tiesiogiai imami iš administracinių registrų, taigi priklauso nuo nacionalinių administracinių asmenų ir natūralios gyventojų kaitos įvykių registravimo kriterijų ([23]). Neseniai atliktame vertinime šie skirtumai įvardyti kaip viena iš pagrindinių *status quo* problemų (žr. 4 skyrių), o Komisijos iniciatyvoje, kuria siekiama pertvarkyti teisinį pagrindą, pabrėžiama būtinybė kaupti su įvertinimu susijusią gerąją praktiką, kad būtų pagerintas iš administracinių šaltinių gaunamos demografinės statistikos palyginamumas (žr. 5 skyrių).

Be šios pagrindinės problemos, kiekvienos šalies įvairių laikotarpių demografinė statistika yra iš esmės palyginama. Tam tikrų pertrūkių paprastai atsiranda tuomet, kai valstybės narės tobulina arba keičia savo metodikas, be kita ko, atlikdamos naujus surašymus apskaičiuotam savo gyventojų skaičiui įvertinti ir iš naujo pagrįsti arba koreguodamos statistikai rengti naudojamus teritorinius vienetus. Tokie pertrūkiai pažymimi Eurostato duomenų bazės lentelėse ir naudotojams nurodomi Eurostato interneto svetainėje pateikiamuose metaduomenyse arba atitinkamuose leidiniuose.

3.6. Atitikties stebėsena

Komisija (Eurostatas) toliau nagrinėja pavienius Reglamento nesilaikymo atvejus, kai pateikiami neišsamūs ar nekokybiški duomenys arba kai duomenys pateikiami nesilaikant teisės aktuose nustatytų terminų. Ji nuolat stebi ir vertina šiuos duomenų teikimo aspektus bei kreipiasi į atitinkamas valstybes nares techniniu ir administraciniu lygmenimis, kad šie klausimai būtų išspręsti.

([22]) https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Category:Population (tik anglų kalba).

([23]) Remiantis naujausiomis kokybės ataskaitomis, 18 valstybių narių demografinei statistikai (išskyrus bendrą gyventojų skaičių balsavimo Taryboje kvalifikuota balsų dauguma tikslais) nuosekliai taiko siaurai aiškinamą nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoką, o devynios valstybės narės taiko kitas nacionalines arba mišrias sąvokas. Kalbant apie bendrą gyventojų skaičių balsavimo Taryboje kvalifikuota balsų dauguma tikslais, kai pagal teisės aktus reikalaujama taikyti siaurai aiškinamą nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoką, valstybių narių praktika tam tikrų gyventojų grupių atžvilgiu yra nevienoda. Tai visų pirma pasakytina apie prieglobsčio prašytojus (17 valstybių narių juos įtraukia, 10 valstybių narių – neįtraukia), neteisėtus migrantus (13 valstybių įtraukia ir 14 valstybių narių neįtraukia) ir klajoklius (19 valstybių narių įtraukia, aštuonios valstybės narės neįtraukia).

4. DABARTINĖS STATISTIKOS SISTEMOS VERTINIMAS

2021 m. Komisija atliko išsamų visos dabartinės teisinės sistemos ir susijusios Europos gyventojų ir būstų statistikos vertinimą ([24]). Jis apėmė Reglamento 3 straipsnyje numatytą statistiką ir visą statistiką, numatytą reglamentuose (EB) Nr. 862/2007 ([25]) ir (EB) Nr. 763/2008 ([26]). Šio vertinimo apimtis buvo daug platesnė nei 3 skyriuje apibūdintos reguliarios stebėsenos apimtis, nes per sistemingas konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais buvo renkamos visų atitinkamų suinteresuotųjų subjektų grupių, įskaitant duomenų naudotojus iš institucijų ir politikos bei mokslinių tyrimų sričių, nuomonės ([27]). Tikslas buvo įvertinti, ar pasiekti pradiniai dabartinės sistemos tikslai, ir nustatyti dideles spragas.

Atlikus vertinimą nustatyta, kad, palyginti su statistikos bendruomenės pradinėmis problemomis ir poreikiais, kurių buvo prieš įsigaliojant dabartinei sistemai, ją sukūrus Europos gyventojų statistika iš esmės pagerėjo. Visų pirma, įdiegus dabartinę teisinę sistemą gerokai padidėjo Europos pridėtinė vertė, nes ES lygmeniu pagerėjo keli duomenų rinkinių, kurie tapo privalomi, statistikos kokybės aspektai, įskaitant išsamumą, nuoseklumą ir savalaikiškumą. Be to, dabartiniai teisės aktai padėjo patenkinti visus svarbius ES lygmens politikos formavimo ir institucijų poreikius, kurie buvo žinomi rengiant tuos teisės aktus (2005–2013 m.). Dėl to, palyginti su ankstesne padėtimi, kai duomenys buvo renkami tik savanoriškai, pagerėjo statistikos rengimo veiksmingumas, efektyvumas ir suderinamumas. Per konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais dauguma respondentų iš visų pagrindinių suinteresuotųjų subjektų grupių patvirtino šiuos teigiamus pokyčius ir atkreipė dėmesį į dabartinės teisinės sistemos pridėtinę vertę ES lygmeniu. Nepaisant to, atlikus šį vertinimą taip pat nustatytos keturios didelės galiojančių teisės aktų spragos.

4.1. 1 spraga. Suderinamumas, palyginamumas, išsamumas

Nors Reglamentu nustatytos bendros pagrindinių statistikos sąvokų apibrėžtys, pačiai gyventojų apibrėžčiai tebėra būdingas tam tikras lankstumas. Šiuo metu valstybės narės taiko tris skirtingas Reglamente numatytas sąvokas (nuolatinė gyvenamoji vieta, registruota gyvenamoji vieta ir teisinė gyvenamoji vieta) ir kartais skirtingiems duomenų rinkiniams apibūdinti vartoja skirtingas sąvokas. Dėl šios pagrindinės problemos įvairių valstybių narių duomenys nepakankamai palyginami ir suderinami, todėl mažėja renkamų duomenų Europos pridėtinė vertė. Be to, statistiniai duomenys, kurie ir toliau teikiami savanoriškai, ES lygmeniu dažnai būna neišsamūs, nes trūksta kelių valstybių narių duomenų. Dėl to labai sumažėja bendras ekonominis efektyvumas, nes dauguma valstybių narių skiria išteklių tokiai statistikai rengti, tačiau neįmanoma susidaryti išsamaus vaizdo ES lygmeniu.

([24]) SWD(2023) 13.

([25]) 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 862/2007 dėl Bendrijos migracijos statistikos ir tarptautinės apsaugos statistikos ir panaikinantis Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 311/76 dėl statistinių duomenų rinkimo apie darbuotojus užsieniečius (Tekstas svarbus EEE) (OL L 199, 2007 7 31, p. 23).

([26]) 2008 m. liepos 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 763/2008 dėl gyventojų ir būstų surašymo (Tekstas svarbus EEE) (OL L 218, 2008 8 13, p. 14).

([27]) SWD(2023) 15.

4.2. 2 spraga. Savalaikiškumas ir dažnumas

Reglamentas apima tik metinę demografinę statistiką, ir dauguma duomenų rinkinių turi būti pateikti praėjus 12 mėnesių nuo ataskaitinio laikotarpio pabaigos. Nors bendras duomenų savalaikiškumas padidėjo (daugiausia dėl to, kad pavyko sumažinti pernelyg didelį vos kelių valstybių narių vėlavimą), jis vis dar neatitinka naudotojų lūkesčių. Daugumoje valstybių narių pagal Reglamentą teikiami duomenys ne tokie savalaikiai kaip panašūs nacionaliniu lygmeniu skelbiami duomenys ir kita perduodama tarptautinė statistika. Pagal Reglamentą nėra galimybių pagerinti teisės aktuose nustatytus statistikos pateikimo terminus ir padidinti periodiškumą, pvz., kad ji apimtų trumpesnio nei metų laikotarpio gyventojų statistiką, kaip antai neseniai savanoriškai pradėtus rengti duomenis apie mirtingumą.

4.3. 3 spraga. Išsami informacija apie visuomenei svarbias temas ir grupes

Reglamente daugiausia dėmesio skiriama duomenų poreikiams, susijusiems su jo rengimo metu buvusiais politikos prioritetais. Laikui bėgant prioritetai keitėsi, ir turima demografinė statistika tinkamai nebeaprėpia politikai svarbių charakteristikų, temų ar gyventojų grupių ([28]). Per konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais patvirtintos spragos visų pirma susijusios su svarbių temų ir grupių charakteristikomis. Taip pat esama spragų, susijusių su nepakankamu duomenų geografiniu detalumu, ypač funkcinėmis tipologijomis ir geografiškai susietais duomenimis, reikalingais miesto ir kaimo vietovių integracijai stiprinti ir tarpvalstybinei analizei atlikti.

4.4. 4 spraga. Nepakankamas teisinės sistemos lankstumas

Be pirmiau minėtų trūkumų, galiojantiems teisės aktams trūksta lankstumo, kad juos būtų galima pritaikyti prie naujų ir atsirandančių statistikos poreikių. Nauji duomenų šaltiniai valstybėse narėse ir ES lygmeniu (visų pirma administraciniai duomenys, įskaitant sąveikumo sistemas ir privačiai saugomus duomenis) taip pat gali padėti mažinti sąnaudas ir didinti savalaikiškumą, tačiau pagal dabartinius teisės aktus nesudaromos sąlygos pasinaudoti šiais pokyčiais. Todėl nuo tada, kai ši teisinė sistema buvo priimta, jos negalima pritaikyti prie jokių su politika susijusių pokyčių ir ji gana greitai praranda savo aktualumą.

5. EUROPOS DEMOGRAFINĖS STATISTIKOS MODERNIZAVIMAS PERTVARKANT EUROPOS GYVENTOJŲ STATISTIKĄ

Kalbant apie 4 skyriuje nurodytas dideles spragas, atlikus vertinimą nustatyti keturi teisiniai veiksniai, kurie tinka ir šiam reglamentui.

- Tik **privalomas duomenų rinkimas** taikant apibrėžtas bendras taisykles gali padėti užtikrinti ES lygmens statistikos išsamumą ir savalaikiškumą. Reglamentuojant savanorišką duomenų (kurie jau teikiami labai išsamūs) rinkimą galima gerokai padidinti veiksmingumą ir efektyvumą, nes nedidelėmis papildomomis sąnaudomis gali būti sukurta didelė Europos pridėtinė vertė.
- **Savanoriškas duomenų rinkimas** yra tinkama priemonė su naujomis temomis ar charakteristikomis susijusios statistikos rengimui išbandyti ir laipsniškam nacionalinių statistikos sistemų pajėgumui teikti tokius naujus duomenis didinti.

([28]) Pvz., žaliajam kursui svarbių duomenų apie būstą, duomenų apie migrantus ir judumą ES, duomenų apie miesto ir kaimo gyventojus ir duomenų apie pažeidžiamas mažumų grupes, reikalingų formuojant nediskriminavimo ir pagrindinių teisių politiką.

Vis dėlto laikui bėgant savanoriškai rinkti duomenis paprastai tampa neefektyvu, nes nuolatinės statistikos rengimo sąnaudos galiausiai nevirsta Europos pridėtine verte, susijusia su visų valstybių narių duomenų išsamumu.

- Dėl **netikslių** statistikos temų **teisinių apibrėžčių** prarandama konceptualaus derinimo kontrolė. Dėl to ilgainiui mažėja duomenų suderinamumas ir palyginamumas. Iš pavyzdžio, susijusio su gyventojų skaičiaus bazės apibrėžtimi, matyti, kaip išlyga, iš pradžių nustatyta kaip ribotos taikymo srities išimtis, tapo nauju faktiniu standartu ([29]).
- **Teisinė sistema yra pernelyg nelanksti**, todėl sunku laikui bėgant išlaikyti jos aktualumą. Dabartinė sistema gana greitai tapo nebeaktuali – jos aktualumas ėmė mažėti jau įgyvendinimo laikotarpiu, nes trūksta lankstumo mechanizmų, kad būtų galima duomenų rinkimą pritaikyti prie kintančių poreikių arba pasinaudoti galimybėmis, kurių suteikia atsirandantys nauji duomenų šaltiniai.

Be to, atlikus vertinimą dėmesys atkreiptas į perteklinius administracinius reikalavimus atitikties, vykdymo užtikrinimo ir stebėsenos srityse, nes dabartinės teisinės nuostatos dėl gyventojų statistikos išdėstytos atskiruose trijuose skirtingu metu parengtuose teisės aktuose. Todėl, remdamasi įvertinimu ir poveikio vertinimu ([30]), Komisija priėmė pasiūlymą dėl naujo pagrindų reglamento dėl gyventojų ir būstų statistikos, kuriuo siekiama šalinti minėtas dideles spragas nulėmusius teisinius veiksnius, kartu teisinį pagrindą integruojant į vieną reglamentą ([31]).

Į šį pasiūlymą dėl teisėkūros procedūra priimamo akto įtraukta plataus užmojo elementų, kuriais siekiama didinti bendrą visos ES socialinės statistikos, grindžiamos duomenimis apie asmenis ir namų ūkius, be kita ko, teikiamais pagal Reglamentą (ES) 2019/1700 ([32]), nuoseklumą ir stiprinti jos tarpusavio sąsajas. Į pasiūlymą taip pat įtrauktos nuostatos, kuriomis siekiama padėti įgyvendinti suderintą gyventojų skaičiaus apibrėžtį, grindžiamą patikimomis statistinio vertinimo sąvokomis, ir sudaryti sąlygas naudotis turimais duomenų šaltiniais ir taip pagerinti socialinės statistikos rengimo procesus ir bendrą kokybę. Be to, į jį įtrauktos nuostatos, kuriomis siekiama labiau suderinti gyventojų ir tarptautinės migracijos statistiką su likusiais statistiniais duomenimis apie prieglobstį ir administracines bei teismines procedūras, susijusias su imigracijos teisės aktais,

([29]) Kaip pažymėta 4.1 skyriuje, Reglamente numatytos trys skirtingos gyventojų skaičiaus bazės sąvokos: nuolatinė gyvenamoji vieta arba, jeigu nėra duomenų, kai neįmanoma nustatyti Reglamente nurodytų nuolatinės gyvenamosios vietos aplinkybių, registruota arba teisinė gyvenamoji vieta (pagal nacionalines taisykles). Ši išlyga iš pradžių buvo nustatyta kaip išimtis kelioms valstybėms narėms, tačiau vėliau tapo nauju faktiniu standartu, nes vis daugiau valstybių narių, pradėjusios naudoti administracinių duomenų šaltinius, taiko nacionalines gyventojų skaičiaus bazės apibrėžtis.

([30]) SWD(2023) 11.

([31]) COM(2023) 31.

([32]) 2019 m. spalio 10 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1700, kuriuo nustatoma bendra Europos statistikos, susijusios su asmenimis ir namų ūkiais ir pagrįstos iš imčių surinktais individualaus lygmens duomenimis, sistema, iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 808/2004, (EB) Nr. 452/2008 ir (EB) Nr. 1338/2008 ir panaikinami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1177/2003 ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 577/98, (Tekstas svarbus EEE) (OL L 261I, 2019 10 14, p. 1).

teikiamais pagal Reglamento (EB) Nr. 862/2007 4–7 straipsnius. Tuo metu, kai buvo rengiama ši ataskaita, vyko su šiuo pasiūlymu susijusi įprasta teisėkūros procedūra ([33]).

6. IŠVADOS

Nuolat dedant bendras pastangas Europos statistikos sistemoje ([34]), Reglamentas įgyvendinamas tinkamai. Dėl to reguliariai skelbiama apskritai aukštos kokybės Europos demografinė statistika, kurios reikia ES institucijoms ir visų lygmenų politikos formuotojams. Pagal Reglamentą reguliariai stebima, kaip laikomasi teisės aktų reikalavimų ir užtikrinama statistikos kokybė. Kaip ir pirmojoje 2018 m. ataskaitoje, nenustatyta didelių su atitiktimi susijusių problemų.

Nepaisant to, neseniai atlikus dabartinės gyventojų statistikos teisinės sistemos vertinimą nustatytos keturios didelės šiuo metu galiojančių teisės aktų spragos, kurios iš dalies susijusios su tuo, kad gyventojų statistikos reikalavimai įtvirtinti trijuose atskiruose reglamentuose, įskaitant šį reglamentą. Šios spragos yra: i) nepakankamas statistinių sąvokų, visų pirma gyventojų skaičiaus apibrėžties, suderinimas; ii) nepakankamas skelbiamos statistikos savalaikiškumas ir dažnumas; iii) išsamios informacijos apie atitinkamas grupes ir temas trūkumas ir iv) nepakankamas lankstumas, kad būtų galima prisitaikyti prie kintančių poreikių ar naujų duomenų šaltinių. Todėl Komisija pateikė pasiūlymą dėl vieno naujo pagrindų reglamento dėl Europos gyventojų ir būstų statistikos, kuriuo būtų konsoliduota teisinė sistema ir pašalintos visos keturios spragos.

Toliau dedamos pastangos paspartinti įprastą teisėkūros procedūrą, susijusią su naująja integruota Europos gyventojų statistikos teisine sistema, į kurią būtų įtraukta ir kuria būtų išplėsta Reglamente numatyta demografinė statistika.

([33]) Procedūra 2023/0008/COD.

([34]) https://ec.europa.eu/eurostat/web/european-statistical-system.